

ลูกหลานย่าโม เข้าวัดโพธิ์ ไหว้ครูปีพาทย์-ลิเก

อานันท์ นาคคง

ลมหนาวต้นเดือนอ้ายโชนายมาเยือนถิ่นโคราชอีกครั้ง

ถนนมุขมนตรีถิ่นลิเกดังฝั่งอีสานที่เคยเดินผ่านเมื่อเจ็ดปีก่อนคราวทำต้นฉบับหนังสืองานศพครูบุญยัง เกิดคุณ ดูเจียบเหงาซาซบ ป้ายโฆษณาคณะลิเกที่เคยสะพรั่งสีสันทันนิยมนิยมถูกเปลี่ยนเป็นกิจการร้านค้าอื่น ห้องแถวไม้หอมซอที่ก่อเกิดชีวิตพระเอกนางเอกตัวโกงตัวโจ๊กมาหลายต่อหลายรุ่นกลายเป็นตึกขาวสวยสะอาด เสียงปีพาทย์ที่เคยดังระงมในซอยแยกสวยเรียงเจียบกริบเหมือนไม่เคยปรากฏมาก่อน

ลูกหลานย่าโมวันนี้เดินทางออกจากถนนมุขมนตรีไปหาชีวิตใหม่ โลกใหม่ กันเสียมาก โลกที่ไม่ต้องลำบากกับตระเวนร้องรำทุกคืนค่ำตามวัดโน้นวัดนี้ในคราบเจ้าชายเจ้าหญิงใส่เครื่องเพชรปลอม กระโปรงสุ่มไก่ ขนตาองุ่น ขนนก และแป้งผัดหน้าหนาเตอะ วันแล้ววันเล่า ในขณะที่เมืองโคราชกำลังพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจสังคมอย่างไม่หยุดยั้ง มีห้างสรรพสินค้า หรรษา โรงหนังมัลติเพล็กซ์ อินเทอร์เน็ตคาเฟ่ มีอะไรที่ทันสมัยในการติดต่อกับโลกภายนอกได้รวดเร็วไม่แพ้กรุงเทพมหานคร การปูเสื่อตากน้ำค้างเฝ้าคูลิเกหน้าเวทีลอยฟ้าไม่จำเป็นเสมอไปในเมื่อมีวิดีโอซีดีราคาถูกแสนถูกให้เลือกจับจ่ายเป็นเจ้าของกันได้ทุกย่านบ้านช่อง อย่างไรก็ตามอย่างไรเสีย ถนนสายนี้ก็ยังจะขาดแคลนลิเกรุ่นใหม่เสียทีเดียว ยังมีคนสู้ชีวิตจากนครสวรรค์ อ่างทอง พิจิตร อุทัยธานี ออยุธยา เดินทางเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่บนถนนสายนี้อย่างต่อเนื่อง แม้จะไม่ชุกชุมเหมือนเมื่อครั้งที่ลิเกเฟื่องฟูซึ่งหมายถึงล่วงเลยสามสิบปีถอยหลังไปนั้นทีเดียว

ถนนลิเกสายนี้ทอดยาวผ่านสถานีรถไฟประจำจังหวัดที่เจ้าของถิ่นเรียกกันติดปากมากกว่าว่า “หัวรถไฟ” เชื่อมต่อไปยังวัดโพธิ์ ศาสนสถานสำคัญในฐานะแหล่งชุมนุมใหญ่อีกแห่งหนึ่งของคนลิเก นับตั้งแต่งานบุญ งานบวช ไปจนกระทั่งงานศพ การพบกันครั้งสุดท้ายของชาวคณะลิเกต่างๆหน้าเชิงตะกอนก่อนที่ซากร่างจะมลายไปเป็นกองเถ้าธุลี ไม่เว้นแม้กระทั่งเทพบุตรสุดหัวใจหลายบทบาท **ครูบุญยัง เกตุคง** (กุมภาพันธ์ ๒๔๖๗ – ๒๒ สิงหาคม ๒๕๔๐) ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงลิเกคนแรกของประเทศไทย ผู้มักปักหลักพักอาศัยอยู่ในแผ่นดินโคราชนี่ในวันวัยเยาว์ โน่นนานพอที่จะเรียกได้ว่าเป็นคนสำคัญของชาวโคราชคนหนึ่งซึ่งศิลปินลิเกชาวบ้านรวมตลอดไปถึงผู้คนในวงการปีพาทย์ทั่วไปให้ความเคารพนับถือในความสามารถของครูบุญยังและเชิงดนตรีของ**ครูบุญยังค์ เกตุคง** ผู้พี่ชายด้วย

ครูบุญยังผูกพันกับวัดโพธิ์นี้มานานนัก ทั้งเคยอุปสมบทจำพรรษา ออกทุนสร้างศาสนวัตถุ สร้างเครื่องปีพาทย์ไว้รับงานประจำในวัด กระทั่งกลายเป็นที่ประกอบกิจการพระราชทานเพลิงศพของครูเมื่อ ๑๓ มกราคม ๒๕๔๑ โดยมีองค์เจ้าฟ้าผู้ทรงพระมหากรุณาธิคุณยิ่งใหญ่แห่งการดนตรีนาฏศิลป์ไทยเสด็จพระราชดำเนินมาในงานของครูถึงวัดนี้ ท่ามกลางชาวลิเกและดนตรีปีพาทย์ที่มาร่วมกันไว้อาลัยเนื่องแน่น

พ.ศ. ๒๕๓๔ ปีที่ครูบุญยังได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาตินั่นเอง เป็นจุดกำเนิดพิธีกรรมไหว้ครู-ครอบครูของบรรดาศิลปินลิเก-ปีพาทย์ในถิ่นย่าโมเป็นครั้งแรกที่วัดโพธิ์แห่งนี้ โดยมีครูบุญยังเป็นผู้ประกอบพิธีเอง

ภาพของโต้โผลิเกที่มาร่วมมือสานสัมพันธ์กัน ชาวคณะลิเกน้อยใหญ่และชาวปีพาทย์คณะต่างๆที่หันหน้ามาร่วมกิจกรรมกันในงานพิธีมงคล เป็นภาพที่ชวนให้ประทับใจ จากการดำเนินธุรกิจบันเทิงที่ต่างคนต่างแยก(แยง)กันรับงาน แยกกันเสนอศิลปะ มากลายเป็นความสมานฉันท์สามัคคี อีกทั้งโอกาสในการสืบทอดวิชาความรู้จากครูบุญยังร่วมกัน และการเปิดโลกทัศน์ทางดนตรีนาฏศิลป์ที่เพิ่มพูนขึ้นเนื่องด้วยบรรดานักดนตรีปีพาทย์ฝีมือดีจากทั่วทุกสารทิศในนามศิษย์เกตุคงเดินทางมายังโคราชเพื่อร่วมบรรเลงเพลงถวายมือในคืนสุกดิบ สำหรับในวันงานเมื่อเสร็จสิ้นการประกอบพิธีในภาคกลางวันแล้ว ตกกลางคืนก็มีการแสดงเฉลิมฉลองโดยกลุ่มศิลปินลิเกที่มีฝีมือของโคราช

หกปีต่อจากนั้น ครูบุญยัง เกตุคง ถึงแก่กรรมกระทันหันด้วยหัวใจล้มเหลวเฉียบพลัน

เป็นการจากไปที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อน สร้างความโศกอาดูรแก่ชาวคณะลิเกโคราชเป็นอย่างยิ่ง วัดโพธิ์ก็กลายเป็นที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลของครูในเดือนสิงหาคม ๒๕๔๐ และต่อมาไม่นาน เดือนตุลาคม วัดโพธิ์แห่งนี้ก็กลายเป็นสถานประกอบพิธีไหว้ครูบูชาคุณอีกครั้งท่ามกลางความอาลัยอาวรณ์ของผู้คนที่ยังระลึกถึงครูบุญยังอยู่

ในครั้งที่ ๗ นี้ ผู้ที่มาทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมแทนครูบุญยังคือ **ครูสินพร ผ่องศรี** จากสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นลิเกเก่า มีวิชาความรู้ในทางรำรำกระบวนเพลงหน้าพาทย์และมีแนวทางดำเนินกระบวนพิธี

ไหว้ครูที่สลับซับซ้อนกว่างานไหว้ครูนาฏศิลป์-ดนตรีที่พบเห็นกันปกติทั่วไป ซึ่งในกรณีนี้ก็เป็นคุณสมบัติที่พบได้ในตัวตนของครู บัญยังเช่นกันเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่

กาลเวลาค่าเดินไปรวดเร็วเกินคาดหมาย ผู้คนที่แวดล้อมครูบุญยังต่างค่อยทยอยลาโลกกันไป เรื่อยๆ จำรัส เกิดมี ประเทือง มีศิริ ฉลอง ฝ่ายโคกสูง ฯลฯ หลายต่อหลายชีวิตที่เคยร่วมแผ้วถางเส้นทางลิเก-ปี่พาทย์โคราชให้รุ่งเรืองกันมาเมื่อครั้ง เก่าก่อน อาจมีความหลังให้จดจำกันหรือไม่ก็เลือกที่จะลืมเลือน

พุทธศักราช ๒๕๔๗ นับเป็นครั้งที่ ๑๔ ของวาระไหว้ครูบูชาคุณครูบุญยังค์-บุญยัง เกิดุง ที่ชาวศิลปินโคราชร่วมใจ จัดขึ้นมาอีกครั้ง สถานที่ยังคงเป็นวัดโพธิ์เช่นเดิม ได้ไฟจัดงานปีนี้ชื่อนายพิศณุ รัตนสันเทียะ เป็นคนปี่พาทย์ที่วงการศิลปิน โคราชรู้จักกันในนาม “ช่างพิศ” ศิษย์ครูบุญยัง รั้งตำแหน่งประธานชมรมดนตรีไทย-ลิเก นครราชสีมา โดยมีสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน

แม้งานไหว้ครูปีนี้จะมีจัดล่าช้า ร่นมาถึงต้นธันวาคมทีเดียว แต่ก็เชื่อว่าจะซาเกินรอคอย トラบใดที่ยังเห็นว่าพิธีกรรมเช่นนี้มี คุณค่าในชีวิตการรื้อรทำเพลงและสืบทอดมรดกความรู้ของบูรพคณาจารย์กันอยู่

เป็นมงคลแก่ชีวิตที่ได้คิดถึง ได้ร่วมแรงกำลังสร้างทำ และมีโอกาสได้เข้าเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของกระบวนการพิธี

พุธ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๗ งานสุกดิบเริ่มต้นแต่หัวค่ำ เสียงลำโพงฆานเพลงถวายมืออื้ออึงจากวงมโหรีปี่พาทย์ระงมไปทั่ว อาณาบริเวณวัดสลักกับเสียงประกาศเจี๊ยบแจ้วของโฆษก **ว่าที่พันตรีประวิทย์ อดุลย์ศุกกิจ** สัสดี อ.เสิงสาง ให้การต้อนรับขับสู้ ผู้มาเยือนและแนะนำบทเพลงที่บรรเลงในค่ำคืนนี้ น่าสังเกตว่าปีนี้มนักดนตรีบางตา ไม่ปรากฏวงดนตรีชื่อดังจากเมืองบางกอก กรุงเก่าอยุธยา ราชบุรี จันทบุรี ที่เคยเดินทางมาร่วมงานกันคับคั่งเหมือนครั้งอดีต แต่ก็ได้เจียบหายไร้รส ยังพอมิเสียงระนาด เสียงฆ้องกลองประโคมให้อุ่นใจในสายลมหนาว

ช่วงหัวค่ำเป็นวงดนตรีจากโรงเรียนมัธยมต่างๆในเขตเมืองโคราชที่พวกศิษย์ครูบุญยังไปฝึกสอนป้อนวิชา ผลัดเปลี่ยน เวียนกันบรรเลงถวายมือ รุ่งโตขึ้นมาก็เป็นวงปี่พาทย์ไม่ห่างจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ในความควบคุมของ อ.วรพ จรรย์ มานะสมpong แล้วแปรเปลี่ยนไปเป็นวงปี่พาทย์ของชาวดนตรีวิทยาจากวิทยาลัยดุริยางคศิลป์มหิดล ซึ่งแท้จริงแล้วมุ่งเดิน ทางจากศาลายามาโคราชเพื่อฝึกฝนความรู้ภาคสนามวิชามานุษยวิทยาการดนตรีมากกว่าขึ้นบรรเลง แต่เมื่อเจ้าภาพเชื้อเชิญ แล้วก็ไม้อาจปฏิเสธได้ ถัดจากนั้นเป็นวงปี่พาทย์ศิษย์ อ.ชัยวัฒน์ (ครูเหลื่อม) รอดสูงเนิน ซึ่งมีนักดนตรีเลือดใหม่เชื้อสายโคราขมา บรรเลงร่วมกับนักดนตรีรุ่นอาวุโสที่ยังไม่ทิ้งสาย และที่สุดในค่ำคืน เป็นบทเพลงจากสองพี่น้องตระกูลจรรยาบุญ **อ.มรกต-อ.พิทักษ์** เดินทางจากพระนครศรีอยุธยามาช่วยงานไหว้ครูของโคราชน้อย่างเข้มแข็งและคงเส้นคงวานับแต่ครั้งครูบุญยังยังมี ชีวิตอยู่ ฝ่าย อ.มรกตนั้นปักหลักอยู่ที่โคราชนี่ในฐานะครูสอนปี่พาทย์ให้กับลูกหลานยาโมที่เลือกเส้นทางชีวิตในวิทยาลัย นาฏศิลป์นครราชสีมา นับตั้งแต่เริ่มต้นหลักสูตรมาจนถึงทุกวันนี้ ฟังเพลงเชิดจีนฝีมือสองพี่น้องลูกครูไพฑูรย์หลานครูเพชร มรกตระนาดเอก พิทักษ์ระนาดทุ้ม แล้วอดไม่ได้ที่จะคิดย้อนไปถึงครูบุญยังค์บุญยังเมื่อครั้งอดีต หาไหนได้อีกเล่าเจ้าประคุณเอ๋ย

ดาวเลื่อน เคือนลับ หลับไหลในเสียงเพลง เตรียมเรี่ยวแรงไว้สู้โลกในวันพรุ่ง

พฤหัสบดี ๒ ธันวาคม ๒๕๔๗ มาถึงวัดโพธิ์แต่เช้า ทันเวลาฟังปี่พาทย์บรรเลงเพลงพระอินทร์ มณฑลพิธีครบครันด้วย เครื่องสังเวทระยาบวชทั้งสุกดิบ บนประรำนั้นคับคั่งด้วยเศียรครูเทพยดา ทั้งฝ่ายพราหมณ์ฝ่ายพุทธ และปวงเทพดนตรี นาฏศิลป์ที่นับถือกันว่าเป็นผู้อำนวยอวยชัยให้กิจการด้านนี้มีความสำเร็จรุ่งเรือง มีเศียรพ่อแก่ พระครูฤๅษีจากหลายทั้งบูชา หลายบ้านลิเก มาร่วมรวมองค์ประชุมกันพร้อมหน้า อีกทั้งบรรดาเครื่องศาสตราวุธ ไม้เท้า ตะโพน ฆ้องมอญทองอร่ามงามตา ก็ จัดสรรไว้อย่างเป็นระเบียบน่าชม

ได้เห็นเศียรครูงามๆฝีมือเขียนสีและประดับลายของคุณจักรพันธ์ โปษยกฤตอีกครั้ง เป็นเศียรที่คุณจักรพันธ์มอบให้ครู บุญยัง เกิดุง ด้วยจิตคารวะในฐานะศิษย์ก้นกุฎี และครูบุญยังก็ได้บูชาเศียรครูเหล่านี้ไว้ที่บ้านปรารค์ทองโคราชจวบจนสิ้น อายุขัย ทั้งยังได้ปรากฏโฉมในงานพิธีกรรมไหว้ครูของท่านมาอย่างต่อเนื่อง คุณค่าของเศียรเหล่านี้มีมากกว่าความขลังศักดิ์สิทธิ์ พิสดาร แต่หากเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความรักความผูกพันของศิลปินชั้นเลิศทั้งสองท่านที่มีต่อกันและต่อศิลปวิทยาการที่ต่าง ฝ่ายต่างใช้ดำเนินชีวิตด้วยความดีงามมาตลอด

บนตั้งเครื่องปี่พาทย์ ตะโพนคาดผ้าขาว มีขันไหว้เรียงรายอยู่ เป็นเครื่องหมายรู่วางดนตรีและนักดนตรีที่จะทำการ บรรเลงต่อไปนี้ มีภารกิจที่พิเศษแตกต่างไปจากการเล่นเพื่อบันเทิงเริงรมย์ธรรมดา หากแต่จักบันลือสื่อเสียงเพื่อเชื่อมโยงโลก เบื้องบนกับโลกปกติวิสัยนี้ให้เป็นหนึ่งเดียวกันด้วยบทเพลงหน้าพาทย์อันประมวญไว้ตามแบบฉบับที่พิธีกรรมพึงมีพึงเป็น

๕. ถัดจากการกล่าวสรรเสริญนามเทพและบุคคลสำคัญ เป็นบทสรภัญญะ ขอเชิญเทพชุมนุมเพื่อความสุขความเจริญ แก่ทุกท่านในวันนี้ ขอให้เปิดประตูสวรรค์เกิด แล้วเรียกเพลงพระเจ้าเปิดโลก ออกกริ้วคุกพาทย์ และกราวใน

๖. บทอัญเชิญบูรพกษัตริราช ปูพื้นด้วยคาถา ...พุทธบูชา, ธรรมะบูชา, สังฆบูชา, อิติปิโสภควา... จนถึง...สัมมา อรหันต์วันทามิ ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ... แล้วขับทำนองเสนาะด้วยกาพย์ฉับ ๑๖ ...สรวมลิตฤทธิวิบร น้อมกายประนมกร ถวายพระพรพระเจ้าอยู่หัว... ฯลฯ... กราบบรรจงด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กระแสจิตต่อองค์ผู้ทรงศีล เฉลิมกาญจนากิเชกเอก กรินทร์ ฌลองกาลภักดีดินทร์เจ็ดสิบแปดปี ปฐพีชวานทองเป็นของไทย รวมน้ำใจจรโรงที่ตรงนี้ ด้วยอาศัยภูมิปัญญาพระ บารมี เป็นที่คุ้มเกล้าชาวประชา ... ฯลฯ ...ที่มายุโกโหดุมหาราชชาติมายุกาโหดุมหาราชินี ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ ข้า พระพุทธเจ้าศิษย์อ.บุญยงค์ อ.บุญยัง แล้วบอกให้ปีพาทย์ทำเพลงสยามมานุสติ

๗. จบรั้วท้ายสยามมานุสติ เอ่ยคำโคลงสี่สุภาพต่อทันที ...ใครรานใครรุกตัวว แดนไทย ไทยรบจนสุดใจ ขาดดิน... บทพระราชนิพนธ์ของล้านเกล้าฯรัชกาลที่ ๖ แล้วต่อด้วยคำกลอนย้อนประวัติศาสตร์ตำนานวีรกรรมยามที่ทุ่งสัมฤทธิ์เมื่อพ.ศ. ๒๓๖๙ จบบทสวดคำโยไม ปี่ในเดี่ยวเพลงเขินนอก วงปี่พาทย์รับเพลงเดี่ยวตอนท้าย

๘. ครูสินพร รำเพลงตระโหมโรงไพรีพิณาศ ในมือถือมีดสั้นทั้งสองข้าง ทำท่าคุมเชิงแทงมีดในเพลง

๙. พราหมณ์ปรเมศวร กล่าวอัญเชิญตรีมูรติคือพระเป็นเจ้าทั้งสาม ใช้บทไหว้ครูของเดิม ...พุทธังอาราธนาบัง, อัมมัง อาราธนาบัง,สังฆังอาราธนาบัง... ฯลฯ ศรีศรี วันนี้เป็นวันดี ขอให้เจริญศรีสุขสวัสดิ์ ตั้งใจประดิพัทธ์ นมัสการพระชินสีห์... ฯลฯ หนึ่ง ข้าจะไหว้ อัญเชิญพระตรีมูรติ อัญเชิญพระอิศวร พระพรหม และพระนารายณ์ อัญเชิญเทพเทวดาทั้งหลาย ไหว้ อัญเชิญคุณบิดาและมารดา... ปีพาทย์บรรเลงเพลงตระเขิญเหนือเชิญใต้ ครูสินพรรำคู่คุณฉวีวรรณ

๑๐. ครูสินพรเรียกเพลงตระนารายณ์บรรทมสินธุ์ ตลอดเพลงที่ปีพาทย์บรรเลงมีการเป่าสังข์ สั่นกระดิ่งและไกว บันเทิง

๑๑. ครูสินพรเรียกเพลงบาทสกุณี ๑๖ ไม้ รำคู่กับคุณฉวีวรรณ

๑๒. ครูสินพรเรียกเพลงกลม เป็นสัญญาณการเสด็จมาของพระผู้เป็นเจ้าของ

๑๓. กล่าวบูชาองค์สามสังคีตเทพ ...นะโม อันว่านมัสการ ข้าพเจ้าจะขอกราบกราน ไหว้เทพไททั้งสามพระองค์... ต่อ ท้ายด้วยคำโคลงบูชาครูบุญยงค์-ครูบุญยัง เกตุคง

ครูบุญยงค์ครูบุญยังน้อม	สองครู
คิลปินแห่งชาติชู	ทั่วหล้า
เราก็คิษย์ท่านครู	สอนสั่ง
โลกนี้มีโลกหน้า	ขอก้มประนมกร
กตัญญูพระคุณรู้	พรรณนา
บรรจงกราบบูพกา	คุ้มเกล้า
ได้ประกอบสัมมา	ชีวะ สุจริต
พระคุณครูค่าเช่า	ปกเกล้าเกศิฯ

ปีพาทย์บรรเลงเพลงตระพระประโคนธรรพ

๑๔. กล่าวบูชาครูพระปัญจสิงขรเป็นคำกลอน ...นะโมอันว่านมัสการ บรมครูผู้เชี่ยวชาญงานเครื่องสาย ทั้งดีดสีตีเป่า บรรยาย องค์เทพไทพระปัญจสิงขร บรรดาสาธุศิษย์ทั้งนั้น เคารพอภิวันท์มาแต่ก่อน ได้วิชาสารพันตามขั้นตอน ขอยอกรยิด มั่นกตัญญูตา ...แล้วเอ่ยคำโองการพิเศษบูชาครูช่างสารพัดช่าง ...ช่างเขียนช่างแกะสลัก ช่างรักช่างหล่อช่างปั้น ช่างหุ่นแบบ สำคัญ ช่างกลึงช่างบุช่างปูน ... ลงท้ายด้วยขอบคุณท่านเจ้าของสถานที่ผู้มีความกรุณาให้สถานที่ประกอบพิธี ...ปาเจรา จริยา โหนติ... ปีพาทย์ทำเพลงตระสันนิบาต ครูสินพรรำคู่คุณฉวีวรรณ

๑๕. บูชาพ่อครูฤๅษีทั้ง ๑๐๘ ตน เอ่ยนามฤๅษีต่างๆตามวรรณคดี อาทิ ฤๅษีนารอท ฤๅษีนารายณ์ ฤๅษีหน้าวัว ฤๅษี ตาไฟ ฤๅษีกล้วยโถ ฯลฯ มีการพรมน้ำมนต์ระหว่างทำพิธีช่วงนี้ ปีพาทย์ทำเพลงเสมอ ๑๕ ไม้ลา ครูสินพรรำคู่คุณฉวีวรรณ

๑๖. บทอัญเชิญครูพราหมณ์ ใช้ภาษาแขกสวด ...ฮเร กฤษณะ กฤษณะๆทริๆ ฮเร รามะ ฮเร รามะ รามะๆ ฮเรทริ สาลามัตสะดีฮาว... ฯลฯ ขออัญเชิญคุณครูกลองแขก คุณครูรามะนา คุณครูกลองยาว คุณครูลิเก คุณครูปี่พาทย์โขนละคร ครู พราหมณ์บุญ ครูมนโรร่า คุณครูบุญยงค์-บุญยัง เกตุคง คุณปู่เพชร จรรย์นาฎย์ จงมารับประทานอาหารเหล่านี้ให้อิ่มหนำสำราญ สะลามกันมาดู... ปีพาทย์ทำเพลงเสมอพราหมณ์ คุณฉวีวรรณรำเดี่ยว

๑๗. ปี่พาทย์ทำเพลงดำเนินพราหมณ์ ครูสินพรรำเดี่ยว ในมือถือแผ่นน้ำมันต์

๑๘. บทบูชาพระแม่ทั้งสี่ พระแม่สุรัสวดี พระแม่ลักษมี พระแม่ศรีมหาอุมาเทวี พระแม่กวนอิม ครูสินพรเชิญพราหมณ์ประเศวกรกล่าวบูชาพระแม่กวนอิม มีภาษาจีนแทรกอยู่มาก ตอนท้ายพราหมณ์เอื้อนสำเนียงจีนยืดยาว ปี่พาทย์บรรเลงเพลงโคมเวียน – เหาะ – จีนรัว

๑๙. บูชาพระพิฆเนศวร์ เทพแห่งความสำเร็จในทางศิลปวิทยาการ ลงท้ายคำบูชาด้วย...โอม เงิน เงิน งาน งาน ตา ปะตี ตาปะตา ... ปี่พาทย์บรรเลงระฆังพระพิฆเนศวร์เต็มองค์ ระหว่างเพลงครูสินพรรำและนำน้ำมันต์ไปพรหมผู้ร่วมในพิธี พร้อมทั้งอวยพรให้ผู้ใดที่ไดรับน้ำมันต์พระคเณศจงมีความสุข

๒๐. บทบูชาองค์พระพิราพ เป็นบทสำคัญที่สุดบทหนึ่ง ใช้เนื้อความบูชาตามมาตรฐานงานพิธีทั่วไป ปี่พาทย์บรรเลงเพลงองค์พระพิราพเต็มองค์

๒๑. ปี่พาทย์บรรเลงเพลงเสมอมาร

๒๒. ปี่พาทย์บรรเลงเพลงเสมอผี

๒๓. ขอเชิญคุณครูทางน้ำ ปี่พาทย์บรรเลงเพลงไล่

๒๔. ขอเชิญคุณครูทางอากาศ ปี่พาทย์บรรเลงเพลงแผละ

๒๕. ปี่พาทย์บรรเลงเพลงกราวนอก ออกเสมอข้ามสมุทร

๒๖. ครูสินพร พิธีกรประกาศ ...บัดนี้ ครูเทพเทวดามาพร้อมกันแล้ว ขอเชิญเข้าสู่ที่สถิตเพื่อรับเครื่องสังเวท... ปี่พาทย์บรรเลงเพลงเสมอเข้าที่

๒๗. ผู้ประกอบพิธีนำทุกคนกล่าวถวายเครื่องสังเวทพร้อมกัน เสริมด้วยบทอธิบายว่าในพิธีเช่นนี้ พุทธกับพราหมณ์เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก จึงเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งสองฝ่ายรับเครื่องสังเวทบูชาพร้อมกันไปเลย หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องต้องขอลงโทษด้วย แล้วปี่พาทย์บรรเลงเพลงนั่งกิน(สำหรับครูเทวดา) และเพลงเช่นเหล่า (สำหรับครูฝ่ายยักษ์)

๒๘. ถัดจากบทถวายเครื่องสังเวท สมมติว่าเป็นช่วงที่ครูเทพกำลังเสวย ระหว่างนั้นได้มีรายการบรรเลงดนตรีและแสดงนาฏศิลป์เป็นการถวายมือและเพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ครูเทพด้วยพร้อมกัน ในงานนี้มี ๕ รายการด้วยกันคือ เดี่ยว ชิมเพลงลาวแพน โดย น.ส.นิสากร แสงทิรัฐ, รำถวายมือเพลงเสมอสามลา ลูกชายพระเอกลิเกนิมรุ่งสุริยา, รำถวายมือเพลงช้าเพลงเร็ว พระเอก-นางเอกลิเกคณะระเด่นใจดี, รำถวายมือเพลงช้าเพลงเร็ว พระเอก-นางเอกลิเกนิมรุ่งสุริยา และการเดี่ยวระนาดเอกเพลงสารถีสามชั้น โดยนายสันติ วิไลสูงเนิน

๒๙. จบสิ้นช่วงถวายมือ กลับเข้าสู่พิธีกรรมใหม่ เป็นการสมมติการอวยพรของครูเทพด้วยข้าวตอกดอกไม้ ปี่พาทย์บรรเลงเพลงโปรยข้าวตอก ครูสินพรรำคู่กับคุณฉวีวรรณ

๓๐. บทลาเครื่องสังเวทครู ขอรับส่วนที่เหลือจากเสวยมาสู่ผู้ร่วมพิธี ครูสินพรกับคุณฉวีวรรณรำแบกลาดเครื่องสังเวท ปี่พาทย์บรรเลงเพลงลา

๓๑. ครูสินพรนำศรีษะพ่อครูฤๅษีมาสวมใส่ ในมือถือไม้เท้า ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอเถร เป็นสัญญาณว่าพ่อครูฤๅษีลงมายังมณฑลพิธีเพื่อทำการครอบครู-เจิมหน้าแก่ผู้เข้าร่วมพิธีในครั้งนี้แล้ว

๓๒ ช่วงต้นของการครอบครู-เจิมหน้า ปี่พาทย์บรรเลงเพลงชุดทำขวัญ บรรดาผู้เข้าร่วมพิธีต่างถือขันครูคลานเข้ามาเรียงรายต่อหน้าพ่อครู เพื่อรับการครอบครูเป็นสิริมงคลต่อไป

๓๓. กระทั่งสิ้นสุดช่วงพิธีกรรม ปี่พาทย์บรรเลงพราหมณ์ออก แล้วต่อด้วยเพลงเชิด-กราวรำ ส่งครูคืนสู่สรวงสวรรค์ เรื่องราวของงานไหว้ครูวัดโพธิ์โคราชที่ได้ไปสังเกตการณ์มาในครั้งนี้ โดยเฉพาะกระบวนการประกอบพิธีของครูสินพร ผ่องศรี และบทเพลงบางเพลงที่ใช้ในงาน อาจเป็นสิ่งที่แปลกหูแปลกตาออกไปบ้างสำหรับใครบางคน

แต่ว่านี่คือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงและน่าจะบันทึกเอาไว้เป็นข้อมูลสาธารณะสำหรับการศึกษาในขั้นต่อไป ซึ่งอาจต้องอาศัยประสบการณ์ตรงเข้าไปด้วย คือไปอยู่ในงานไหว้ครูอย่างนี้จริงๆแล้วพิจารณาดูเอง อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกหนึ่งที่ผู้เขียนได้รับมาจากช่วงเวลานั้นคือความสุขที่ได้ลองนึกคิดติดตามทั้งเนื้อหาคำกล่าวบูชา สติการประกอบพิธีและกระบวนการเพลงที่นำมาสื่อในแต่ละช่วงแต่ละบท

พลัน คำถามที่เคยมองใฝ่ใครบางคน ดังสะท้อนมาอีกครั้งในห้วงสำนึก

ไหว้ครู ไหว้ใคร ใครไหว้ ไหว้อะไร และไหว้ทำไม

ล้อรถเคลื่อนเลื่อนออกจากวัดโพธิ์ ยกมือไหว้ลาครูบุญยังเจี๊ยบเจี๊ยบ

ในใจยังคงนึกถึงบางถ้อยคำบางความคิดที่ฝากฝังไว้ในหน้ากระดาษหนังสือเล่มน้อยที่พิมพ์เป็นบรรณาการในงานพระราชทานเพลิงศพครูเมื่อครั้งกระนั้น

อนาคตของลิเก-ปี่พาทย์โคราช จะฝากไว้กับใคร?

หน่วยงานราชการ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด วัด โรงเรียน หรือหน่วยงานเอกชนใดบ้างที่จะใส่ใจทำนุบำรุงวิถีชีวิตลิเกและปี่พาทย์โคราชให้ยืนยงคงคู่แผ่นดินนี้สืบไป

รอบหนึ่งปีไม่น่ามีแค้นงานไหว้ครูตามลำพังอย่างเดียว

มาร่วมกันคิดจัดงานประจำปี **“มหกรรมวัฒนธรรมลิเก-ดนตรีโคราช”** กันอย่างจริงจังดีกว่า ไม่ใช่แค่ส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลเท่านั้น

และต้องไม่ลืม สร้าง**ถ้วยรางวัลเกียรติยศ ครูบุญยัง เกตุคง** ให้เป็นที่มั่นที่หมายของลิเกรุ่นใหม่หรือปี่พาทย์คณะใดก็ตามที่จะก้าวขึ้นมาสืบทอดบทบาทหน้าที่ความดีงามของโคราชต่อไป และต่อไป